

SLOBODA IZRAŽAVANJA, PRAVO NA PRIVATNOST I PRETPOSTAVKA NEVINOSTI – URAVNOTEŽIVANJE SUKOBLJENIH PRAVA

Stručni članak

DOI	COBISS.RS-ID	UDK
10.7251/APDN2301132S	138316289	341.231.1:343.151(497.6)

Doc. dr Ivana STIPANOVIĆ*
Doc. dr Cvija JURKOVIĆ**

* Sveučilište u Mostaru, Pravni fakultet; e-mail: ivana.stipanovic@pf.sum.ba

** Sveučilište u Mostaru, Pravni fakultet; e-mail: cvija.jurkovic@pf.sum.ba

Apsstrakt: Sloboda izražavanja jedno je od aktualnih pitanja savremenog društva zbog značaja za napredak i razvoj društva, ograničenja kojima je podložna, te nužnosti uspostavljanja ravnoteže sa drugim pravima i slobodama. Zadatak je sredstava informisanja saopštiti informacije od javnog interesa, na koje javnost ima i pravo, djelujući u dobroj vjeri kako bi pružili tačne informacije. Ostvarivanje pomenutih prava i dužnosti u praksi može dovesti do sukoba s pravom na privatnost osobe i naročito u kaznenim postupcima zaštitom pretpostavke nevinosti, što postavlja pitanje odnosa između ovih prava i načina uspostavljanja međusobne ravnoteže. Autori u radu prikazuju odnos ovih prava analizom sudske prakse i njome postavljenih kriterijuma za uravnoteživanje sukobljenih prava. Obrađuju se i propisi kojima je ova materija regulisana u domaćem pravnom sistemu i na nivou Evropske unije, te neka rješenja u uporednom pravu. Cilj je, uz prikazivanje načina uravnoteživanja pomenutih prava, odgovoriti na pitanje postoji li način na koji je moguće prevenirati ili ublažiti njihov eventualni sukob, te u skladu sa zaključcima ove analize i pregleda postojećih rješenja, ponuditi prijedloge za unapređenje pravnog okvira odnosno stanja u području poštovanja predmetnih prava u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: sloboda izražavanja, pravo na privatnost, pretpostavka nevinosti, EKLJP, ...

O slobodi izražavanja i pravu na privatnost

Sloboda izražavanja i pravo na privatnost, zajamčeni čl. 10 i čl. 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (u daljem tekstu: EKLJP), spadaju u skupinu prava sa stavkom drugim koji predviđa ograničenja primjene ovih prava. Pravo na slobodu izražavanja obuhvata slobodu vlastitog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Države mogu zahtijevati dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih preduzeća. Ostvarivanje ovih sloboda se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja informacija dobijenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva. Sloboda izražavanja, dakle, podliježe izuzecima koje se, prema stavu Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) moraju usko tumačiti, a potreba za ograničenjima se uvjerljivo utvrditi (*Mouvement Raëlien Suisse protiv Švicarske*, Zahtjev br. 16354/06, Presuda od 13.07.2012. godine, tačka 48). O slobodi izražavanja možemo govoriti kao o jednom od temelja demokratskog društva. Značajna uloga medija u savremenom društvu, koju u svojoj praksi ističe i ESLJP, sastoji se u dužnosti saopštavanja informacija i ideja od

javnog interesa. S druge strane, javnost ima pravo dobiti ove informacije. Sloboda izražavanja se ne odnosi samo na informacije koje su blagonaklono primljene, ne smatraju se uvredljivima ili ne izazivaju nikakvu reakciju, nego i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju (*Axel Springer AG protiv Njemačke*, Zahtjev br. 39954/08, Presuda od 07.02.2012. godine, tačka 78). To su zahtjevi pluralizma i tolerancije bez kojih nema demokratskog društva. „Tehnološki napredak je omogućio neslućene granice narušavanja ovog ljudskog prava, koje je u vezi s ljudskim dostojanstvom kao takvim“. (Miljko, 2006: 142)

U čl. 8 EKLJP kojim se štiti poštovanje privatnog života, porodičnog života, nepovredivost doma i prepiska, predviđeno je da se javne vlasti ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije skladno zakonu i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili privredne dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Informacije koje mediji objave mogu imati značajan uticaj na privatni život pojedinca, što za posljedicu ima sukobljavanje prava na slobodu izražavanja i zaštitu privatnog života, odnosno potrebu uspostavljanja ravnoteže između suprotstavljenih prava.

Pretpostavka nevinosti u nacionalnom i međunarodnom pravnom okviru

Načelo pretpostavke nevinosti i pravo na pošteno suđenje utvrđeni su još davno u čl. 11 Opšte deklaracije o ljudskim pravima (1948. godine), čl. 6 EKLJP (1950. godine), čl. 14 st. 2 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP, 1966. godine) i čl. 47 i 48 Povelje o osnovnim pravima Evropske unije (Povelja, 2016/C 202/02). Kako u navedenim međunarodnim dokumentima, tako i u domaćem pravnom sistemu presumpcija nevinosti vrijedi kao osnovno načelo procesnog prava koje proklamuje da se svako smatra nevinim za kazneno djelo dok se pravomoćnom presudom suda ne utvrdi njegova krivica (ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH čl. 3). Neki autori smatraju da pretpostavka nevinosti ima dva značenja: prvo koje se ogleda u tome da osumnjičeni/optuženi nije dužan dokazivati svoju nevinost i da je teret dokaza krivnje na ovlaštenom tužitelju (Primorac, Stipanović i Pilić, 2021: 63), a drugo značenje je u tome da raspravni sud mora donijeti oslobađajuću presudu, ne samo kada je potpuno uvjeren u optuženikovu nevinost, nego i kada nije potpuno uvjeren u njegovu krivnju (Komentar, Sijerčić-Čolić, Vuleta i Hadžiomerađić, 1999: 28). Zabrana prejudiciranja krivnje i time kršenja osnovnog načela pretpostavke nevinosti mora se primjenjivati, ne samo od početka istražnog postupka, pa do konačnosti sudske odluke, nego i tokom prikupljanja podataka o potencijalnom kaznenom djelu i počinitelju u prethodnom postupku (DIREKTIVA (EU) 2016/343). Naime, iako je sloboda izražavanja zajamčena čl. 10 EKLJP, pravosudni i državni dužnosnici prilikom informisanja javnosti trebaju paziti da prije konačnosti presude, bez obzira o kojem je stadijumu postupka riječ, ne daju prejudicirajuće izjave jer je to protivno načelu nedužnosti.

Pretpostavka nevinosti optuženoga uz ostala procesna prava, predstavlja važan element pravne sigurnosti unutar države, pa s ciljem jačanja iste, relevantne institucije pokušavaju učvrstiti i osigurati što dosljedniju primjenu zagarantovanih prava. Stoga, u cilju zaštite procesnopravnog položaja osumnjičenog/optuženog na teritoriji Evropske unije, Vijeće Evropske unije je još 2009. donijelo rezoluciju za smjernice za jačanje regulativnih prava osumnjičenog ili optuženog u kaznenom postupku što je dovelo do usvajanja triju Direktiva o jačanju regulativnih prava osumnjičenog/optuženog i to Direktiva 2010/64/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. oktobra 2010. godine o pravu na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima (SL L 280, 26.10.2010. godine, str. 1); Direktiva 2012/13/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 22. maja 2012. godine o pravu na informisanje u kaznenom postupku (SL L 142, 01. jun 2012. godine, str. 1); Direktiva 2013/48/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 22. oktobra 2013. godine o pravu na pristup advokatu u kaznenom postupku i u postupku na osnovu Evropskog naloga za hapšenje te o pravu na obavještanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima (SL L 294, 06.11.2013. godine, str. 1), te konačno 2016. godine Direktive (EU) 2016/343 Evropskog parlamenta i Savjeta od 09.03.2016. godine o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava učešća na raspravi u kaznenom postupku. U preambuli Direktive 2016/343 istaknuto je da bi pretpostavka nedužnosti bila prekršena već u slučaju da se u izjavama za javnost tijela javne vlasti ili u sudskim odlukama, osim onih o krivici, za osumnjičenika ili optuženika navodi da je kriv, dok god toj osobi nije dokazana krivica u skladu sa zakonom. U tim se izjavama ili sudskim odlukama ne bi trebalo odražavati mišljenje da je osoba kriva. Upravo je područje iznošenja informacija o određenim kaznenim postupcima, odnosno okrivljenicima u medijima, naročito od strane regulativnih subjekata, ali i drugih javnih dužnosnika ili nositelja nekih drugih javnih funkcija, sklizak i u Bosni i Hercegovini nedovoljno pravno regulisan što ostavlja prostor za kršenje osnovnih procesnih prava optuženika.

Povreda načela pretpostavke nevinosti u praksi ESLJP

Direktiva 2016/343 čl. 2 propisuje da se primjenjuje na fizičke osobe koje su osumnjičeni ili optuženi u kaznenom postupku, kao i da se primjenjuje u svim fazama kaznenog postupka, od trenutka kada je osoba osumnjičena ili optužena za počinjenje kaznenog djela ili navodnog kaznenog djela pa sve do trenutka kada odluke o konačnom utvrđivanju je li ta osoba počinila predmetno kazneno djelo postane konačna. Nadalje, države članice trebale bi poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se osiguralo da kada pružaju informacije medijima tijela javne vlasti ne navode za osumnjiče ili optužene da su krivi dok god im se krivica ne dokaže u skladu sa zakonom. U tu bi svrhu države članice trebale obavijestiti tijela javne vlasti o važnosti uzimanja u obzir pretpostavke nedužnosti pri pružanju ili objavljivanju informacija medijima s time se ne bi trebalo dovoditi u pitanje nacionalno pravo o

zaštiti slobode štampe i drugih medija. Što se tiče izražaja, nije nužno da se javno i jasno kaže da je neki okrivljeni počinio kazneno djelo. Za utvrđenje povrede je dostatno da su izražena neka mišljenja kojima se sugeriše da se okrivljeni smatra krivim (Pajčić, Valković, 2012: 774). Koliko je u praksi zaista teško pronaći balans između prava na poštovanje nevinosti optuženoga i s druge strane prava javnosti na informisanje, govori niz predmeta koji su se pojavili pred ESLJP-om. ESLJP je u više svojih odluka jasno istaknuo da je pretpostavka nedužnosti jedan od elemenata poštenog suđenja te da je pravosudnim dužnosnicima (sudijama, tužiteljima), policiji i dr., ali jednako tako i državnim dužnosnicima (npr. zastupnicima u parlamentu, ministrima i dr.), zabranjeno preuranjeno izražavanje kako je „osoba koja je optužena za počinjenje kaznenog djela” kriva, prije nego što joj to bude utvrđeno pravomoćnom presudom. Jedna od prvih presuda u kojima je utvrđeno da su sudije prejudiciranjem krivnje povrijedili pretpostavku nedužnosti okrivljenoga bio je *Minelli protiv Švicarske*, presuda od 25.03.1983. godine u kojoj je sud prejudicirao da bi presuda bila osuđujuća da nije nastupila zastara. Isto tako je sud u slučaju *Peša protiv Hrvatske* istakao (§ 139) da sloboda izražavanja uključuje i slobodu primanja i davanja informacija te da stoga čl. 6 st. 2 EKLJP-a ne može spriječiti vlasti da informišu javnost o kaznenim istragama koje su u toku. Međutim, upozorava ESLJP, nužno je da to bude učinjeno uz svu potrebnu diskreciju i oprez kako bi bila poštovana pretpostavka nedužnosti. ESLJP u predmetu *Maslarova protiv Bugarske* takođe je potvrdio svoje mišljenje o nužnosti dužne pažnje pri iznošenju tvrdnji o sudionicima kaznenog postupka naročito od strane javnih dužnosnika. U navedenom slučaju ESLJP je posebno utvrdio da su primjedbe zastupnika kancelarije glavnog tužioca – tokom novinske konferencije o predmetnom postupku – i one člana Parlamenta koji je bio i zamjenik predsjednika ad hoc parlamentarne istražne komisije za sastav prethodne vlade, prekršilo je pravo gđe Maslarove, ministarke rada i zapošljavanja, na pretpostavku nevinosti, jer su otišli dalje od pukog prenošenja informacija. Iznošenje određenih mišljenja u javnosti koja dovode u pitanje poštovanje presumpcije nevinosti sankcionira se, pozivanjem na odluke ESLJP-a, i u nacionalnom pravnom sistemu kada Ustavni sud, podržavajući praksu ESLJP-a povodom tog pitanja, smatra da su navedeni javni zvaničnici, prilikom davanja svojih izjava, trebali posebno oprezno birati riječi pri opisivanju apelantove kaznene odgovornosti u vezi s predmetnim događajem. Međutim, s obzirom na sadržaj njihovih izjava, Ustavni sud je smatrao da su te izjave ohrabrine javnost da vjeruje da je apelant kriv prije nego što je i dokazana njegova krivica u skladu sa zakonom, te zaključio da je, usljed izjava navedenih javnih zvaničnika, došlo do povrede apelantovog prava iz čl. 6 st. 2 EKLJP-a (Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 4319/08 od 18.12.2014. godine, tač. 27-32; AP 2011/15 od 22.12.2016. godine).

Usklađivanje pretpostavke nedužnosti okrivljenoga s pravom javnosti da bude informisana vrlo je osjetljivo. U cilju uravnoteživanja poštovanja procesnih prava optuženog s jedne strane i prava na pristup informacijama s druge strane, nužno je u nacionalnom pravnom sistemu inkorporisati postulate uređene međunarodnim

i evropskim pravnim okvirom.

Uravnoteživanje sukobljenih prava i interesa

Ostvarivanje zadatka sredstava informisanja da javnosti saopšte informacije od javnog interesa u praksi može dovesti do sukoba s pravom na privatnost osobe i, naročito u kaznenim postupcima, zaštitom pretpostavke nevinosti. Stoga je, u cilju djelotvorne zaštite osnovnih ljudskih prava, potrebno tragati i uspostaviti ravnotežu između sukobljenih prava. Upravo je djelotvorna zaštita ljudskih prava opšti cilj postavljen EKLJP-om, a uravnoteživanje sukobljenih prava i interesa je po nekim mišljenjima pokazatelj na osnovu kojeg bi se djelotvornost konvencijskog mehanizma trebala mjeriti (Solemn hearing of the European Court of Human Rights on the occasion of the opening of the judicial year Friday 27 January 2012 Address by Sir Nicolas Bratza President of the European Court of Human Rights, Citirano kod: Omejec, 2014: 1235).

S obzirom na to da ni pravo na slobodu izražavanja, kao ni pravo na privatnost nemaju automatsku prednost jedno pred drugim, mora se vršiti pažljivo odmjerenje uzimajući u obzir različite faktore koji mogu biti relevantni u ovom postupku. ESLJP je u svojim presudama opisao načela koja se odnose na uspostavljanje ravnoteže prava zagarantovanih u čl. 8 i 10 EKLJP (*Hurbain protiv Belgije*, Zahtjev br. 57292/16, Presuda od: 22.06.2021. godine, tačka 93).

Početni, bitni kriterijum je doprinos raspravi od javnog interesa. Definicija onoga što tvori opšti interes će zavisi od okolnosti konkretnog slučaja, međutim ESLJP je utvrdio da se primjerice glasine o bračnim problemima predsjednika Republike ili financijske poteškoće poznatog pjevača, ne mogu smatrati pitanjima od opšteg interesa (*Axel Springer AG protiv Njemačke*, Zahtjev br. 39954/08, Presuda od 07.02.2012. godine, tačka 90).

Drugi važan kriterijum čini funkcija osobe o kojoj su mediji prenijeli informacije ili objavili fotografije. Razlika je u tome da li se radi o javnoj ili privatnoj osobi. ESLJP je zauzeo mišljenje da je fundamentalna razlika izvještavati o činjenicama, čak i kontroverznom koje pridonose raspravi u demokratskom društvu u odnosu prema, primjerice političarima u obavljanju njihovih dužnosti, u kojem slučaju mediji obavljaju ulogu „javnog čuvara“ u demokratskom društvu, i o činjenicama iz privatnog života pojedinca, koji ne obavlja službene funkcije. (*Von Hannover protiv Njemačke*, Zahtjev br. 59320/00, Presuda od: 24.09.2004. godine, tačka 63). Osobe koje su izložene interesu javnosti moraju pokazati i viši stepen tolerancije u odnosu na informacije koje se objave. Međutim, i javne osobe imaju mogućnost legitimnog očekivanja zaštite poštovanja privatnog života. Oni trebaju tačno da znaju kada su i gdje zaštićeni ili, naprotiv, kada i gdje mogu očekivati miješanje drugih, u njihov privatni život. Javnost nema legitimni interes znati gdje se podnositelj zahtjeva nalazi i kako se obično ponaša u svom privatnom životu, pa čak ako se pojavljuje na mjestima koja se ne mogu uvijek opisati kao osamljena i usprkos činjenici da je on poznat u javnosti. U konkretnom slučaju podnositeljka zahtjeva, kći

princa Monaka koja ne obavlja državnu funkciju, je tvrdila da odbijanje njemačkih sudova da zabrane dalje objavljivanje fotografija sa prizorima iz njenog svakodnevnog života, predstavlja povredu prava na privatnost. Označavanje podnositeljke kao „javne ličnosti savremenog društva *par excellence*“ zbog čega ima pravo na ograničenu zaštitu privatnog života, prema stavu ESLJP-a nije dostatno da opravda miješanje u njezin privatni život, s obzirom da se radi o osobi za koju se interes javnosti zasniva na članstvu u kraljevskoj porodici. (Omejec, 2014: 1240)

Faktor koji se uzima u razmatranje u postupku uspostavljanja ravnoteže između prava na slobodu izražavanja i prava na zaštitu privatnosti je i prethodno ponašanje osobe o kojoj se radi. ESLJP je zauzeo stav da činjenica saradnje s medijima u nekim prijašnjim situacijama ne može poslužiti kao argument na osnovu kojeg se nekog može lišiti zaštite od objave spornih fotografija (*Egeland i Hanseid protiv Norveške*, Zahtjev br. 34438/04, Presuda od 16.7.2009. godine, tačka 62).

EKLJP pruža zaštitu novinarima ako rade u dobroj vjeri i na osnovu tačnih činjenica, te daju „pouzdanu i preciznu“ informaciju u skladu sa novinarskom etikom. Stoga su način na koji novinari dođu do informacija i njihova vjerodostojnost jedan od faktor u postupku zauzimanja stava o odnosu između slobode izražavanja i prava na zaštitu privatnosti. Pridržavanje profesionalnih normi od strane novinara prilikom objave informacija ima za posljedicu mogućnost odbrane u slučaju da objavljene informacije nisu bile tačne.

Nadalje, prilikom vaganja sukobljenih interesa, uzimaju se u obzir način na koji su fotografija ili članak objavljeni i način na koji je osoba predstavljena na fotografiji ili u članku. Značajan faktor može biti i to da li su informacije distribuisane u nacionalnim ili lokalnim novinama, te o kolikom se tiražu radi (*Axel Springer AG protiv Njemačke*, tačka 94).

Konačno, kada se ocjenjuje razmjernost miješanja u ostvarivanje prava na slobodu izražavanja, u obzir se uzimaju i priroda i težina izrečene sankcije.

Na osnovu navedenih kriterijuma utvrđenih od strane ESLJP-a nacionalni sudovi procjenjuju ravnotežu između suprotstavljenih prava. U tom slučaju su potrebni „jaki razlozi“ da ESLJP odstupi od mišljenja domaćeg suda. U predmetu koji se odnosi na Bosnu i Hercegovinu, ESLJP „ne uviđa jake razloge koji bi nalagali da utvrđenje domaćih sudova zamijeni svojim“. Podnositelji zahtjeva su u dopisu upućenom najvišim tijelima vlasti u Distriktu Brčko iznijeli niz navoda o kandidatkinji za mjesto direktora multietničke javne radio stranice Brčko distrikta zbog čega je ona tvrdila da je došlo do narušavanja njenog ugleda. Jedan od navoda su da je zabranila emitovanje sevdalinki uz tvrdnju da one nemaju muzičku vrijednost (*Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, Zahtjev br. 17224/11, Presuda od 27.06.2017 godine).

U jednom od nedavnih predmeta koje je razmatrao Ustavni sud Bosne i Hercegovine, a koji se odnosio na pravo na slobodu izražavanja, utvrđeno je da do istog nije došlo. Apelant je, prema zaključku Ustavnog suda, iznio niz vrijednosnih sudova. Stav je Ustavnog suda u konkretnom slučaju, da je apelant na osnovu tačnih činjenica iznio pretpostavke koje ne može dokazati, odnosno da vrijednosni

sudovi nisu bili zasnovani na „dovoljnom činjeničnom osnovu“. Apelant je u konkretnom slučaju na svom blogu koji ima značajan broj pratitelja i zbog čega su informacije objavljene na njemu dostupne široj javnosti, objavio tekstove u kojima se navodi da su sveštenici učestvovali na misi ubijenim ustašama, da se molilo za strijeljane ustaše, a što je Ustavni sud razmatrao kao apelantovo mišljenje o učestvovanju tužioca u molitvi za stradale (Odluka o dopustivosti i meritumu AP-18/20 od 20.10.2021. godine).

Sloboda izražavanja u nacionalnom pravnom okviru

Prethodno je naveden stav ESLJP-a o višem nivou tolerancije na objavu određenih informacija koju trebaju imati javne osobe. Kada se radi o političarima, za očekivati je povećan interes javnosti za njihovo djelovanje u predizbornim razdobljima. Stoga je važno i za sam izborni proces, kao najznačajniji politički proces i uslovljenost postojanja demokratskog sistema održavanjem izbora, da informisanje o aktivnostima političara bude nepristrasno i da se osiguraju jednaki uslovi oglašavanja, odnosno da politički subjekti budu ravnopravno predstavljeni. Izborni zakon Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16) u poglavlju 16. reguliše pitanje medija u izornoj kampanji. Shodno čl. 16.1 Izbornog zakona, mediji će izborne aktivnosti pratiti pravično, profesionalno i stručno uz dosljedno poštovanje novinarskog kodeksa, te opšteprihvaćenih demokratskih načela i pravila, posebno osnovnog načela slobode izražavanja. Zakonodavac prepoznaje slobodu izražavanja u osnovama demokratskog društva, naglašavajući i profesionalnost i stručnost u radu uz primjenu kojih novinarima pruža zaštitu čl. 10 EKLJP.

Zakonom o zaštiti od klevete Federacije Bosne i Hercegovine želi se postići da pravo na slobodu izražavanja predstavlja jedan od bitnih elemenata demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa. Propisano je da se pravo na slobodu izražavanja ne primjenjuje samo na izražavanja koja se smatraju pohvalnim ili neuvredljivim, nego i na izražavanja koja mogu uvrijediti, ogorčiti ili uznemiriti (*Službene novine FBiH*, br. 19/03,73/05). Sličnu odredbu sadrži i Zakon o zaštiti od klevete Republike Srpske (*Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 37/01).

Navedeno je načelno pravno mišljenje o slobodi izražavanja medija kako su ona opisana u presudama ESLJP-a. Za klevetu (kleveta označava radnju nanošenja štete ugledu fizičke ili pravne osobe iznošenjem ili pronošenjem izražavanja neistinitih činjenica identifikovanjem te fizičke ili pravne osobe trećoj osobi) iznesenu u sredstvima javnog informisanja odgovorni su autor, odgovorni urednik, izdavač, kao i osoba koja je na drugi način vršila nadzor nad sadržajem tog izražavanja. Zakoni sadrže odredbe o pravu na neotkrivanje, odnosno zaštite identiteta povjerljivog izvora, (čl. 9 i 10) koje smatramo značajnim u smislu obavljanja novinarskog zadatka saopštavanja informacija na koje javnost ima pravo.

Iako je u navedenim zakonima istaknuto značenje slobode izražavanja za demokratsko društvo, a time i uloga medija koji imaju zadatak da javnosti saopšte informacije, praksa je pokazala potrebu izmjena i prilagođavanja kako adekvatnog udovoljavanja ovom zadatku od strane medija, tako i primjene načelnih mišljenja o slobodi izražavanja na pojedine kategorije osoba o kojima se objave određene informacije. (Kuduzović – Hrnjić: 2021.)

Zaključak

Uspostavljanje pravedne ravnoteže između sukobljenih prava je inherentno EKLJP-u, i jedan od pokazatelja učinkovitosti konvencijskog mehanizma. Na mišljenje o potrebi potrage za pravednom ravnotežom je u svojim presudama ukazao i ESLJP. Međutim, jedinstvena formula putem koje bi se ispitalo da li je ravnoteža postignuta, ne postoji. Radi se o teškim pitanjima, na što ukazuju i razlike u stavovima sudija te u glasovima prilikom donošenja odluka.

Ipak, ESLJP je utvrdio mjerila kojih su se dužni pridržavati nacionalni sudovi prilikom vaganja suprotstavljenih prava na slobodu izražavanja i prava na privatnost, čije će pridržavanje osigurati da ESLJP bez jakih razloga neće odstupiti od utvrđenja domaćih sudova. Novinari i mediji se susreću sa poteškoćama u svom radu, i izloženi su pritiscima i kritikama poput onih o pristranom izvještavanju ili politici medijske kuće kojoj pripadaju. Ipak, nakon analize mjerila utvrđenih od strane ESLJP-a, ne možemo ne postaviti i pitanje njihove odgovornosti i uzimanja u obzir pomenutih mjerila u svom radu. Uloga medija je nezamjenjiva u savremenom demokratskom društvu, zbog čega postoji i odgovornost za saopštavanje pouzdanih i preciznih informacija. Zajednički rad onih koji donose norme i predstavnika medija, uz visoko razvijenu svijest o značaju i posljedicama njihovog djelovanja može biti od pomoći u procesu usvajanja ili prilagodbe propisa. Uz interes javnosti da zna, potrebno je u svakom trenutku imati na umu i pravo na zaštitu privatnog života, na koju, uz viši stepen tolerancije na objavu određenih informacija, imaju i osobe koje su zbog svojeg djelovanja izložene interesu javnosti.

Literatura

Kuduzović – Hrnjić, Z. (2021). *Zajedno ka boljim medijskim zakonima – Analiza medijskog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini sa preporukama za unapređenje*. Sarajevo: Udruženje/Udruga BH novinari.

Miljko, Z. (2006). *Ustavno uređenje Bosne i Hercegovine*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Omejec, J. (2014). *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u praksi Evropskog suda za ljudska prava Strasbourgški acquis*, Zagreb: Novi Informatior.

Pajčić, M., Valković, L.: *Presude Evropskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, str. 751-794.

Primorac, D., Stipanović, I., Pilić, M. (2021). *Kazneno procesno pravo*. Mostar: Sveučilište u Mostaru, ALFA dd.

Sijerčić-Čolić, H., Vuleta, D., Hadžiomerađić, M. (1999). *Komentar zakona o krivičnom postupku*. OSCE BiH.

Direktiva 2010/64/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. oktobra 2010. godine o pravu na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima (SL L 280, 26.10.2010. godine, str. 1).

Direktiva 2012/13/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 22. maja 2012. godine o pravu na informisanje u kaznenom postupku (SL L 142, 01.06.2012. godine, str. 1).

Direktiva 2013/48/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 22. oktobra 2013. godine o pravu na pristup advokatu u kaznenom postupku i u postupku na osnovu evropskog naloga za hapšenje te o pravu na obavještanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima (SL L 294, 6.11.2013. godine, str. 1).

Direktiva (EU) 2016/343 Evropskog Parlamenta i Savjeta od 09. marta 2016. godine o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava učešća na raspravi u kaznenom postupku (SL L 65, 11. 3. 2016. godine).

Izborni zakon Bosne i Hercegovine (*Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16).

Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine (*Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br.3/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08,12/09, 16/09, 93/09, 72/13 i 65/18).

Zakon o kaznenom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (*Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine*, br. 10/2003, 48/04, 6/05, 12/07, 14/07, 21/2007, 2/08, 17/09, 44/10, 33/13, 27/14, 3/19 i 16/20).

Zakon o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (*Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13, 59/14, 74/20).

Zakon o zaštiti od klevete Federacije Bosne i Hercegovine (*Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, br. 19/03, 73/05).

Zakon o zaštiti od klevete Republike Srpske (*Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 37/01).

Zakon o kaznenom postupku Republike Srpske (*Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 53/2012, 91/2017 i 66/2018).

Böhmer protiv Njemačke br. 37568/97 od 03. 10. 2002. godine.

Von Hannover protiv Njemačke, Zahtjev br. 59320/00, od: 24.09.2004. godine.

Egeland i Hanseid protiv Norveške, br. 34438/04, od 16.07.2009. godine.

Peša protiv Hrvatske br. 40523/08 od 08.04. 2010. godine.

Axel Springer AG protiv Njemačke, br. 39954/08, od 07.02.2012. godine.

Mouvement Raëlien Suisse protiv Švicarske, br. 16354/06, od 13.07.2012. godine.

Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv BiH, br. 17224/11, od 27.06.2017.

godine.

Minelli protiv Švicarske br. 8660/79 od 25.03.1983. godine.

Maslarova protiv Belgije br. 26966/10 od 31.01.2019. godine.

Hurbain protiv Belgije br. 57292/16 od 22.06.2021. godine.

Odluka o dopustivosti i meritumu AP – 4319/08 od 18. 12. 2014. godine.

Odluka o dopustivosti i meritumu AP – 2011/15 od 22. 12. 2016. godine.

Odluka o dopustivosti i meritumu AP – 18/20 od 20.10.2021. godine.

FREEDOM OF EXPRESSION, RIGHT TO PRIVACY AND PRESUMPTION OF INNOCENCE – BALANCING CONFLICTING RIGHTS

PhD Ivana STIPANOVIĆ*

PhD Cvija JURKOVIĆ**

Abstract: Freedom of expression is one of the current issues of modern society because of its importance for the progress and development of society, the restrictions to which it is subject, and the need of balancing with other rights and freedoms. The task of the media is to communicate information of public interest, to which the public is also entitled, acting in good faith to provide accurate information. The exercise of these rights and duties in practice can lead to conflicts with the right to privacy of a person and especially in criminal proceedings by protecting the presumption of innocence, which raises the question of the relationship between these rights and the way of balancing between these rights. The authors present the relationship between these rights by analyzing case law and the criteria set by European Court for Human Rights for balancing conflicting rights. The regulations governing this matter in the domestic legal system and at the level of the European Union are also discussed, as well as some solutions in comparative law. The aim is, in addition to presenting the way of balancing the mentioned rights, to answer the question of whether there is a way to prevent or mitigate their possible conflict, and in accordance with the conclusions of this analysis and review of existing solutions, offer proposals to improve the legal framework rights in question in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: freedom of expression, right to privacy, presumption of innocence, ECHR, ...

---

* University of Mostar, Faculty of Law, e-mail: ivana.stipanovic@pf.sum.ba

** University of Mostar, Faculty of Law, e-mail: cvija.jurkovic@pf.sum.ba